

BULGARİSTAN'DAKİ TÜRK VAKIFLARI VE VAKIF ABİDELERİ

Sadi BAYRAM

 elçuklular ve Osmanlılar, git-tikleri her yerde, öncelikle a-daleti tesis etmişler, daha sonra ise, şehirleri vakıf yolu ile imâr ve ihya etmişlerdir. Ahilik Teşkilâtı ile esnaf ve sanatkâra otokontrol sistemi getirmiş, manevî değerlere büyük saygı du-yarak insanlık şefkât pınarını gönüllere akıtmıştır. Tekke ve zaviyelerle iyi, gü-zel ahlâkı yaymaya çalışmış, bir nevî halk üniversitesi olmuş, olgunluğun yollarını göstermiştir.

Türkler, feth ettikleri her şehirde, öncelikle dînt ibadetleri için ulu câ-mîler, yanına mektep, medrese kurmuş-lar, bunların idâmesi için de hayrî ve sosyal amaçlı vakıflar tesis etmişlerdir. Hayrî ve sosyal amaçlı tesisler: sıbyan mektebi, medrese, imâret, darüşşifa (hastahane), han, hamam, köprü, su yol-ları, arasta, bedesten, kervansaray, kü-tüphane ve benzeri müesseselerdir.

Atalarımız, bugünkü Bulgaristan'da da çeşitli vakıflar kurmuşlardır. Başba-kanlık Osmanlı Arşivi, Tapu ve Ka-dastro Arşivi ve çeşitli kütüphanelerde bulunan eserler ve kayıtlar dışında, sa-dece Vakıflar Genel Müdürlüğü Arş-i-vi'nde 402 adet vakıf kaydı bulunmak-tadır.

Vakıfların şehirlere göre dağılımı şöyledir:

Şumnu'da 33, Zagra-i Atik'de 21,
Filibe'de 38, Karın-âbâd'da 9,
Ziştovi'de 10, Akçakızanlık'ta 7,
Silistre'de 20, Razgrad'da 6,
Cumapazarı'nda 2, Darı-dere'de 5,
Hasköy'de 1, Doyran'da 1, İslimye'de
13, Köstence'de 1, Varna'da 22,

Ceberoğlu'nda 1, Sultanyeri'nde 5,
Usturumca'da 1, Yenipazar'da 1, Vi-din'de 5, Lofça'da 1, Niğbolu'da 5, Pre-vadi'de 3, Ruscuk'da 16, Hacıoğlupaza-rı'nda 5, Balçık'da 15, Koşukavak'da 1,
Yanbol'da 1, Aydos'da 4, Plevne'de 5,
Ahiçelebi'de 9, Köstendil'de 10, Çır-pan'da 6, Samako'da 5, Uzuncaâbad'da
11, Sofya'da 12, Killi İsmail Geçidin'de
6, Lom'da 2, Doğancılar'da 1, Tatarpa-zarı'nda 11, Cisri Mustafa Paşa'da 6,
İzladi'de 2, Eğridere'de 8, Servi'de 3,
Tırnova'da 35, Mevrekop'da 7, Elhadlı'da 1, Kırcaali'de 7 vakıf bulunmaktadır. Vakıflar Bölge Müdürlükleri'nde bulunan belgeler bu rakamın dışında-dır.

Sözkonusu vakıflardan bazı isimler zikretmek gerekirse: 1630 tarihli Ye-men Fatihî Sinan Paşa'nın Uzuncaâbad Vakfiyesi, Candarlızâde Sadr-ı Esbak İbrahim Paşa bin Halil Paşa'nın 1498 tarihli Filibe'ye ait vakfiyesi, Rüs-tempaşazade İskender Bey ibni Abdur-rahman ve İsmail Beyler'in 1467, 1470, 1471 tarihli Filibe'ye ait vakfiyeleri, Sultan İslâm Giray Han ibn-i Azamet Han'ın Yanbol'a ait 1732 tarihli vak-fiyesi, Sultan Mahmud'un Niğbolu ve Tırnova'ya ait 1742, 1751 tarihli vak-fi-yeleri, Kâdiri Şeyhi Hasan Efendi'nin 1839 tarihli Filibe'ye ait vakfiyesi, Hacı Timurzade Ebubekir Efendi ibn-i Timur Ağa'nın Hacıpazaroğlu'na ait 1655 tarihli vakfiyesi, III.Sultan Mu-rad'ın Kerimesi Ayşe Hatun ibneti Sul-tan Murad'ın Tatarpazarı'na ait 1602 tarihli vakfiyesi, Bezm-i Alem Valide Sultan'ın 1845 tarihli Varna'ya ait vakfiyesi, Beşir Ağa'nın Killi İmail

Geçidi ile Zıstovi'ye ait 1744 tarihli beş adet vakfı, Serdar-ı Ekrem Hurşit Paşa'nın Uzuncaabad'a ait 1813 tarihli vakfiyesi, Evrenos-zâde Elhac Şemseddin Ahmed Bey ibni Ali Bey'in Tatarpazarı'na ait 1498 tarihli vakfiyesi, Rifatıye Meşayihinden Zeynel Abidin Efendi ibni Ali Efendi'nin Tatarpazarı'na ait 1813 tarihli vakfiyesi, Tersane-i Amire Emini Yusuf Ağah Efendi'nin 1811 tarihli Varna'ya ait vakfiyesi, Ergani ve Maden Emini Mustafa Paşa'nın İslimye'ye ait 1774 tarihli beş adet vakfı, Uzi valisi Vezir Mehmed Paşa'nın 1760 tarihli Silistre'ye ait vakfı, Bahçıvan Hüseyin ibni İbrahim'in Zağra-i Atik'deki 1819 tarihli vakfivesi ve daha nicelerini saymak mümkündür.

Vakıfların isminin baş harfleri ile vakıf adedinin analizini yapacak olursak, A harfi 72, B harfi 10, D 10, E 23, H 56, İ 27, I 7, K 2, M 107, N 6, O 16, Ö 7, P 2, R 8, S 22, Ş 7, T 2, Ü 4, V 11, Z harfi ile başlayan vakıf adedi 2'dir.

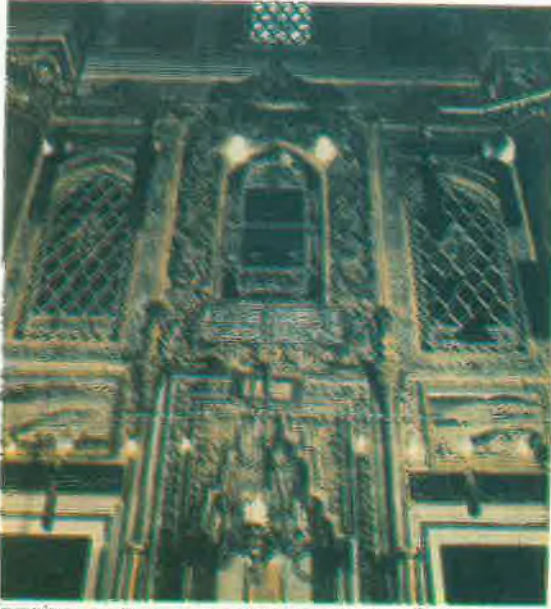
Bu vakfiyelerin her biri içinde, bugün adı-sanı kaybolmuş çiftlikler, su değirmeni, cami, han, hamam, bedesten, mektep, medrese adı geçmekte olup, binlerce köy de bu eserlerin idâmesi, çalışması için akar olarak atalarımız tarafından bırakılmıştır.

Yemen Fatihî Sinan Paşa'nın 1004 H/1595 M. tarihli vakfiyesinde aşağıdaki eserleri Allah rızası için vakfettiği görülmektedir.

"Rumeli Vilayeti'nde Hasköy Kazası'nda Uzuncaova sahrası'nda Emr-i Sultân ile yeniden tesis ettiği kasabada gayet güzel bir cami, imâret, imârete bitişik 46 dükkân, ayrıca 36 dükkân 2 fırın, kantar, 2 hamam, Temlik-i sultani ve Hükm-ü Hâkân ile Sinan Paşa'ya bırakılan Uzuncaova adlı sahranın tamamı, Filibe Kazası'nda, Meriç Nehri ürerinde 6 değirmen, Filibe'deki pirinç tarlaları, Filibe kazası Todoriç Köyü'ndeki Koyun Kışlağı denen arazinin tamamı, Uludere Çayı suyu ile dönen iki değirmen ve müstemilâtı, Filibe Kazası Elbuncu Köyü'nün hududundaki yayla ve üç değirmen, Filibe Hakimi Mevlânâ Şeyh Efendi'den satın alınan üç değirmen, bütün âlet ve ede-

vâtıyla, anbarıyla, dink adı verilen 4 pirinç değirmeni: Tatarpazarı denilen kasaba eteğinde bulunan, hududu belli arazi, mer'anın tamamı, Sadr'ül Vüzerâ Siyavuş Paşa'dan satın alınan hudud ve rüsümü hüccetinde yazılı Soğulmaz ve Kerdeme adlı iki köyün tamamı, Filibe Kazası'nda Geyvan Ağa'dan satın alınan Paşa Harkı denen Harkın tamamı.." İşte bunların tamamı sadece 402 vakıftan birinin emlakıdır.

Yahya Paşa'nın Recep 912 H./Kasım 1506 tarihli vakfiyesinde ise" ...Sofya'nın yukarı yanında Saraçpınarı'ndan şehre su getirerek çeşitli çeşmeler yaptırdı. Bir mescid, imâret, tabhâne, mutfak, fırın, bir bedesten ve içinde 36 dükkân ve 8 hücre (oda), bedesten yanında kervansaray, 7 dükkân ve lâtin tayfası için inşa ettirdiği odaların tamamı, Davut Attar Mahallesi'nde Hamza Çelebi bin Mustafa'dan satın aldığı ev, Sofya Lençe Suyu üzerinde Yasin Çelebi'den rızaen satın aldığı kırıhane, bahçesi, Fatma binti Hızır'dan satın aldığı değirmen, üç oda Sofya yanında Budyana ve Malsofça adlı yerin ortasındaki çiftlik ve içindeki bilumum evler, ahurlar, Pobmatlı Mahallesi'nde Karagözoğlu Katip İlyas Çelebi'den satın aldığı 13 dükkân, 2 ev, Ahi Murad oğlu Mehmed'den satın alınan balıkçı dükkânı, Sofya'da inşa ettirdiği Hamam, Filibe'de Kalyorve adlı köyün tamamı, Niğbolu'da inşa ettirdiği kervansaray'ın tamamı ki 38 odalı, bir ahur ve kervansaraya bitişik 11 dükkân, karşısındaki kasap dükkânı, 23 adet debbağ dükkânının gelirinin tamamı Ahi Evran Tekkesi'ne, ayrıca Balıkçılar karşısında Rakça suyu üzerinde 22 dükkân, liman karşısında 10 hücre, 10 dükkân, Hisarkapısı önünde 5 dükkân, köprü üzerinde dört oda, Niğbolu Şiyakove mevkii yanında çiftlik, Niğbolu sancağı Lofça Kasabası'nda Lazale Kasrı ve buradaki hamam, Şumnu'da Vardar Yeniçeri Kadısı Mevlânâ Sinan Çelebi'den satın alınan hamam, Sabunhane, Ezdim adlı kasabada Süleyman Bey oğulları Kasım ve Yusuf Çelebi'den alınan hamam, Hırsove Kasabası'nda inşa ettirdiği hamam, Niğbolu Kadırgalimanı Mahallesi'nde inşa ettirdiği

RESİM 8 : Şumnu, Şerif Ali Paşa Camii mihrabı.

RESİM 9 : Şumnu, Şerif Ali Paşa Camii kalem işleri.

RESİM 10 : Şumnu, Şerif Ali Paşa Camii iç tezyinatı.

RESİM 11 : Şumnu, Şerif Ali Paşa Camii dış avlu, giriş kapısı portali.

RESİM 13 : Razgrat Şigar Köyü Camii.

RESİM 12 : Silistre Camii kubbesi ve ağırlık kulelerinden bir görünüş.

RESİM 14 : Filibe, Muradiye Camii.

RESİM 15 : Karnabat Camii.

RESİM 16 : Krumovgrad Camisi minarede bulunan kitabe ve ayyıldız.

